VIGODKA (DŪKŠTAS, SAKSONIŠKĖS, ĄŽUOLYNĖ) I BARROW CEMETERY

In 2000 in the Vigodka (Dūkštas, Saksoniškės, Ąžuolynė) I barrow cemetery one barrow was investigated in the central part of which the treasure hunters dug the 3 m diameter pit. The diameter of the preserved piled earth is approximately 8 m and about 1 m height. 1 m to the south from the dug pit in the 20 cm depth of the southern edge of a pit the pennanular brooch with cylindrical twisted terminals was found. The piled earth of the barrow was surrounded by one 0.7–1.3 m wide ditch from the south, south-west and west sides and by another 0.5–1 m ditch from north-west, north and north-east sides. Two "passes" were found between ditches in the nort-west and south-west sides, which contained another pit per each. On the bottom of the south-western pit the pot-sherds of the badly burned clay mass thin-walled small pot were found.

According to the data of the anthropological investigations the barrow apparently contained the burials of two persons – male adult (30–50 years old) and child under age 10.

According to the finds and the structure of the barrow the investigated barrow is to be dated to the 9th–10th centuries.

JAKŠIŠKIO PILKAPYNAS

Mykolas MICHELBERTAS

Dabartinio Anykščių r. pakraštyje, ties riba su Ukmergės r., Šventosios upės kairiajame krante, miške, yra didžiulis pilkapynas. Dalis jo yra arčiau Knitiškių k., dalis – Jakšiškio k. Todėl buvusiame respublikinės reikšmės archeologinių paminklų sąraše šis pilkapynas pažymėtas kaip du atskiri paminklai – Knitiškių (AR–1277) ir Jakšiškio (AR–97). Anksčiau miškas, kuriame yra pilkapiai, priklausė Jakšiškio dvaro savininkams Hopenams. Kaip nurodo archeologas M. Makarenko, XX a. pradžioje Hopeno miške didelę pilkapių grupę kasinėjo S. Masalitinovas. Šių „tyrinėjimų" (tiksliau – duobių rausimo) metu rasta geležinių kirvių ir ietigalių. Radiniai neišliko. Atrodo, S. Masalitinovas daugiau kasė Knitiškių dalyje, kur ir dabar daugelio pilkapių sampiluose matyti iškastų duobių žymės. Tokių duobių šiek tiek mažiau Jakšiškio pilkapių dalyje. Spėjama, kad Jašiškio pilkapyne galėjo būti per 200 sampilų.

2000 m. birželio–liepos mėn. žvalgomuosius pilkapyno tyrinėjimus pradėjo VU. Buvo surengta tarptautinė archeologų ekspedicija, kurioje be Vilniaus dar dalyvavo Švedijos, Danijos ir Norvegijos universitetų atstovai. Šį tarptautinį projektą organizavo bei koordinavo dr. A. Merkevičius, lauko tyrimo darbams vadovavo šių eilučių autorius.

Tyrinėjimams buvo pasirinkti du pilkapiai Jakšiškio grupėje, esantys Šilelio miške, į V nuo balos-pelkės, kurioje anksčiau buvo imamos durpės. Pilkapiai turėjo apskritus pusrutulio formos sampilus, kurių skersmuo buvo 9 ir 10 m. Sampiluose

matėsi anksčiau iškastos duobės. Abu pilkapiai supilti iš aplinkinės žemės – smėlio. Juose aptikti sudegintų žmonių kapai.

Vieni kapai rasti negiliai, tuoj po velėna, kiti – 45 cm gylyje, ant pilkapio pagrindo. Mirusįjį sudeginus laužavietėje, jo likę kauliukai su apsilydžiusiomis įkapėmis būdavo surenkami ir atnešami į laidojimui skirtą vietą pilkapyje.

Pirmame pilkapyje buvo aptikti 3 kapai, kuriuose, sprendžiant pagal įkapes, palaidotos moterys. Gana turtingas buvo kapas 2, kur maždaug 30x40 cm dydžio plotelyje, 30–35 cm gylyje, rasta apdegusių kaulų krūvelė ir apdegusios įkapės. Pastaraąsias sudarė 2 moliniai dvigubo nupjauto kūgio formos verpstukai, 2 žalvarinės įvijinės apyrankės, žalvarinė balnelinė antkaklė viela apvyniotais galais, žalvarinės antkaklės platėjančiais užkeistais galais fragmentai, 2 žalvariniai įvijiniai žiedai. Kape 3 buvo aptikti tokios pat formos 3 moliniai verpstukai, žalvarinė keturkampio pjūvio apyrankė praplatintais galais, kitos apyrankės fragmentai, žalvarinės antkaklės fragmentas, geležinė yla.

Antrame pilkapyje taip pat buvo rasti 3 degintiniai moterų kapai. Kape 1 rasti apsilydžiusios pusiau apskrito pjūvio apyrankės fragmentai, žalvario įvijos, geležinė yla, grubėtosios keramikos puodo šukės, smulkūs susilydžiusių dirbinių fragmentai. Kape 2 rastas beveik visas suiręs puodas grublėtu paviršiumi, žalvarinės vytinės antkaklės fragmentai, geležiniai apkalai ir brankteliai – diržo dalys, kelių verspstukų fragmentai. Sampilo rytiniame pakraštyje tarp kelių akmenų rastos 2 žalvarinės apyrankės plačiais tuščiaviduriais trikampiais galais, pabuvojusios ant laidotuvių laužo, tačiau dar labai gerai išlikusios (16 pav.). Kadangi prie apyrankių nebuvo degintinių kauliukų, tai galėjo būti simbolinis kapas. Jis pažymėtas kapu 3.

Pilkapiuose rasta ir atsitiktinių daiktų – molinių verpstukų, apsilydžiusių stiklo karolių, žalvarinių apyrankių, kitų papuošalų fragmentų.

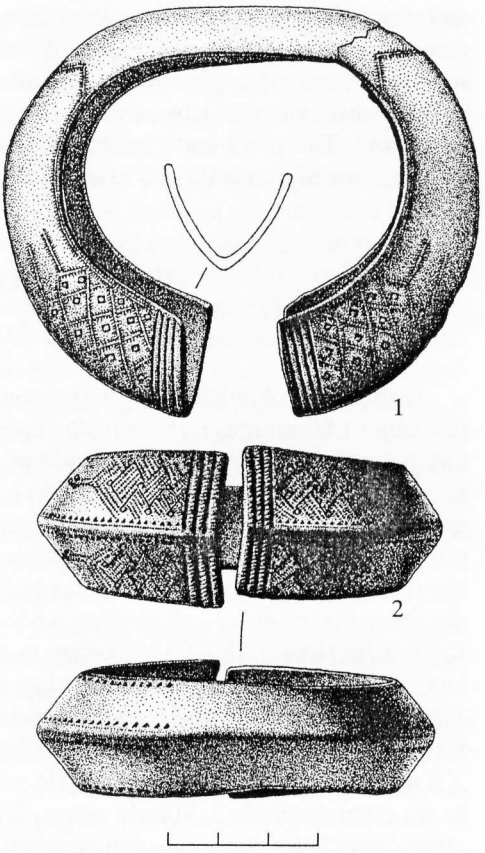

16 pav. Jakšiškio pilkapis II. Žalvarinės apyrankės iš kapo 3. *I. Maciukaitės pieš.*
Fig. 16. Jakšiškis barrow II. Bronze bracelets from the burial 3.

Įkapių chronologija gana plati. Pavyzdžiui, grublėtoji keramika Rytų Lietuvoje naudota nuo senojo geležies amžiaus pabaigos iki X–XI a., t. y. žiedžiamojo rato pasirodymo. Balnelinės antkaklės, antkaklės užkeistais plokščiais galais naudotos nuo VII–VIII iki XII a., apyrankės plačiais trikampiais galais – VII–IX a. Manytume, kad ištirtus pilkapius ir kapus reikėtų datuoti VII–VIII amžiais, t. y. viduriniojo geležies amžiaus antrąja puse, nors kai kurie atsitiktiniai daiktai yra iš vėlyvesnio laikotarpio.

Jakšiškio pilkapynas priklauso Rytų Lietuvos pilkapių kultūrinei grupei. Jis yra prie pat centrinės Lietuvos kapinynų rytinio pakraščio. Galbūt dėl ryšių su centrinės Lietuvos gentimis pilkapyno kapuose yra daugiau metalinių įkapių, lyginant su labiau į R esančiais pilkapynais. Dauguma Jakšiškio pilkapyno radinių yra gerai žinomi papuošalų tipai, naudoti didesnėje Lietuvos teritorijos dalyje, kiti – būdingi tik Rytų Lietuvai. Importo daiktams tenka skirti stiklo karolius, kurie būdavo įvežami iš Bizantijos arba Senosios Rusios.

JAKŠIŠKIS BARROW CEMETERY

The Jakšiškis barrow cemetery was investigated by the archaeologists from VU, Universities of Sweden, Denmark and Norway in 2000. In both barrows were found three cremations per barrow. All burial contained the burial items dated to the 7th–8th centuries.

SUDOTOS 1-ASIS PILKAPYNAS

Vidas SEMĖNAS

2000 m. NM tęsė ardomų ir suardytų Sudotos I pilkapių grupės (AR 1170, Švenčionių r., Švenčionėlių sen.) tyrinėjimus, pradėtus 1998 m. Sudotos I pilkapiai yra 2,5–3 km į V nuo Švenčionėlių vakarinio pakraščio, apie 1,2 km nuo Sudotos ežero, geležinkelio V linijų pusėje.

2000 m. ištirtas vienas pilkapis – 31(4) iš likusių 3 ardomų (vienas ištirtas 1998 m. (31(1)), du 1999 m. (29(2) ir 30(3)).

Pilkapis 31(4) buvo 11,5–12 m skersmens, suploto pusrutulio formos, suplokštėjęs, 0,3–0,4 m aukščio. Pilkapio V sampilo dalis nuarta įrengiant priešgaisrinę geležinkelio liniją, R nukasta gilinant ir platinant geležinkelio griovį. Pilkapio centrinėje dalyje įkastas telegrafo stulpas (3,9x1,1 m dydžio, 1 m gylio tranšėja).

Pilkapis 31(4) iš V, Š–V pusės apjuostas netaisyklingos puslankio formos, apie 11 m ilgio, 0,55–0,6 m gylio grioviu, pripildytu smėliu su smulkiais angliukais. Virš griovio buvo 0,1–0,15 m storio pelenų sluoksnis. Akmenų vainikas, matyt, visiškai suardytas ir neišliko. Tik pilkapio V dalyje, už griovio, tame pačiame lygyje kaip ir jo viršus, rasti 5 sampilo akmenys, tačiau 2 iš jų yra išjudinti iš pirminės vietos.

Pilkapyje 31(4) rastas vienas deginti nis kapas 1, kuris buvo centrinėje pilkapio dalyje, 0,33 m gylyje nuo sampilo paviršiaus. Smulkūs deginti kauliukai buvo sukrauti virš pilkapio pagrindo (buvusio